

SVETI MUČENIK IZIDOR ZAŠTITNIK GRADA CRESA

Josip VLAHOVIĆ, *Cres*

U trećemu stoljeću pretrpio je mučeništvo za vjeru na grčkom otoku Hiju sveti Izidor.¹ Njegovo se štovanje brzo raširilo po čitavom Sredozemlju. U dvanaestom stoljeću ukrali su Mlečani dio njegovih svetih relikvija i prenijeli ih u Veneciju.² U crkvi sv. Marka su sagradili kapelicu u čast svetoga mučenika i ukrasili je slikama iz njegova života.³

Kad se saberu događaji o svetom Izidoru iz stare kršćanske literature i vijesti koje su saznali Mlečani u dvanestom stoljeću, dobijemo vjeran prikaz o životu i štovanju mučenika Izidora.

ŽIVOT I MUČENIŠTVO

Rođen je u egipatskoj Aleksandriji. Egipatsko podrijetlo otkriva njegovo ime /Izidis – Hor/ i ime njegovog prijatelja Amoniona. Izidor je bio unovačen u rimsku ratnu mornaricu u doba cara Decija I. Odred mornarice u koji je bio uvršten stacionirao je na grčkom otoku Hiju, a zapovjednik se zvao Numerije.⁴

Izidor je dobio na brodu časnu službu „optionis”. Čuvao je brodske dokumente i novac, brinuo se za noćište vojnika kad bi stigli u kakvu luku⁵.

Izidor i njegov prijatelj su bili uvjereni kršćani. Na otoku Hiju su pridobivali stanovnike za Krista. Slike prikazuju Izidora gdje krsti žene, gdje izgoni đavla iz neke Valerije i njezine kćeri Afre⁶.

Zbog časne Izidorove službe u mornarici, našao se zavidnik, Lucije, koji ga optuži kod zapovjednika Numerija da štuje kršćanskog Boga. Na ispitivanju pred zapovjednikom Numerijem, Izidor je spremno priznao svoju vjeru u Krista. Zapovjednika su rasrdili

1 *Bibliotheca hagiographica graeca* (dalje: BHG), 11. p. 45, n. 960 (BHG).

2 *Idem.*

3 Venecija, crkva sv. Marka, kapela sv. Izidora, natpis.

4 BHG, p. 45, n. 96L.

5 *Bibliotheca Sanctorum*, Citta Nova 1966, p. 959.

6 BHG, p. 45, n. 960.

najviše njegova odvažnost i odlučni odgovori. Naredio je da mu odrežu jezik⁷. Slike prikazuju da je Izidor bio privezan konju za rep, pa ga je konj tako vukao po ulicama. Na kraju mu je bila odsječena glava, a tijelo bačeno u vatru. Njegov prijatelj Amonion je pokupio mučeničkove ostatke i sakrio ih⁸.

ŠTOVANJE

Kad je Rimsko carstvo dalo kršćanima slobodu, u četvrtom vijeku, vjernici s otoka Hija su iznijeli na javu ostatke svetoga mučenika Izidora, sagradili mu u čast lijepu crkvu i zazivali ga u potrebama. Nad njegovim relikvijama su se događala čudesa⁹.

Mučenic Izidor je brzo postao svetac poznat po gradovima i gradićima čitavog Sredozemlja: u Africi, Maloj Aziji, Grčkoj, na Jadranu, po francuskoj i španjolskoj obali¹⁰.

Sveti biskup Grgur, iz francuskog grada Toursa /573–594/, piše da je vidio nad grobom svetoga mučenika lijepu baziliku¹¹.

Jedan dio relikvija svetoga Izidora bio je prenesen god. 457. u Carigrad, gdje je bila potom sagrađena crkva njemu u čast.¹²

Štovanje sv. Izidora bilo je poznato i u Zadru.¹³

Štovanje sv. Izidora u Veneciji treba posebno spomenuti.

Mletački dužd Dominik Michele kružio je svojom mornaricom oko grčkih otoka 1125. god. Stigao je na otok Hij, gdje je nad grobom sv. Izidora mučenika bila lijepa crkva s dijelom njegovih relikvija.

Duždov pomoćnik, Cerbano, organizirao je krađu svetih relikvija mučenika Izidora i donio ih do broda. Dužd je izgrdio Cerbana pred prisutnim građanima, a potajno je dao prenijeti relikvije na brod i prevesti ih u Veneciju.

Da ne bi Grci pošli u potragu za relikvijama, Mlečani su ih držali sakrivene sve dok nisu sagradili kapelu u čast svetom Izidoru u crkvi sv. Marka u Veneciji. Gradnja je bila dovršena 1355. godine. Kapelu su bogato ukrali mramorom, zlatom i slikama u mozaiku. S natpisima i slikama su prikazali događaje iz života sv. Izidora, pa i krađu i prijenos relikvija u Veneciju.

Jedna slika prikazuje Krista između svetoga Marka evanđelista i svetoga Izidora mučenika, što znači da je i sveti Izidor zaštitnik Venecije skupa sa sv. Markom evanđelistom.¹⁴

7 *Idem*.

8 *Idem*.

9 Venecija, kao nota 3.

10 *Rivista di Archeologia Cristiana*, 1928, p. 364.

11 *BHG*, p. 76, nn 1032–33.

12 Grgur iz Toursa, *De gloria martyrum*, 101.

13 *Analecta Bollandiana*, 1933, p. 386.

14 Nota kao broj 3, slike.

Crešani su počeli štovati sv. Izidora svakako u davnim vjekovima. Velika pobožnost prema njemu navela ih je da mu sagrade crkvu, a pouzdanje u njega da ga proglase zaštitnikom svoga malenog Cresa.^{14b}

U prošlim vjekovima, imali su sveci zaštitnici pravo na javno i svečano štovanje. To su uredili i Crešani za svog sv. Izidora. U crkvi sagrađenoj njemu na čast, na velikom oltaru, bila je postavljena velika oltarna slika.¹⁵ Gradski događaji su se odvijali pod zaštitom svetog Izidora. Općinsko vijeće se sastajalo dva puta godišnje na svečane sjednice, drugog dana siječnja i dvadeset devetog lipnja. Na tim sjednicama su se birali glavni službenici u općini. Nakon izbora, svi su članovi vijeća odlazili u crkvu sv. Izidora zaštitnika da prisustvuju svečanoj misi.¹⁶

God. 1543. dobila je creska općina ovlaštenje da smije održavati godišnji sajam (samanj), koji je počinjao na blagdan Gospe Snježne, 5. kolovoza, pa se nastavljao tijekom sljedećih osam dana.¹⁷ Tih osam dana je bilo opće narodno veselje, protkano crkvenim i gradskim motivima. Iste godine, na općinskoj sjednici od 14. kolovoza bilo je određeno da se za deset dukata nabavi plašt („palium”) sv. Izidora, koji „smiju nositi u povorci („far correre”) samo oni koji nose vlastito oružje” (tj. plemići). Na istoj sjednici je bilo određeno da se nosi taj plašt i na blagdan sv. Izidora, 2. siječnja.¹⁸

Crešani slave blagdan sv. Izidora na drugi dan siječnja vjerojatno zato što je toga dana bila posveta crkve sv. Izidora.

U prošlim vjekovima – sve do francuske revolucije i francuske okupacije Cresa god. 1813. – bile su po Evropi veoma raširene bratovštine, udruženja kršćana koja su idealno usklađivala vjerski i materijalni život svojih članova, „bratima”, na osnovi međusobnog pomaganja. Uz tolike druge, Cres je imao i Bratovštinu sv. Izidora. O ovoj i o drugima, gradski i crkveni dokumenti govore opširno.¹⁴

Iz gradskih i crkvenih dokumenata se razabire da su Crešani na krštenju vrlo rado davali djeci ime svoga zaštitnika Izidora: Talijani Isidoro, Hrvati Sidar muškoj, a Sidra ženskoj²⁰.

Neki povijesni događaji mogu nam objasniti kada je počelo štovanje sv. Izidora u Cresu.

1. Taj sveti mučenik je bio poznat u Sredozemlju već u početku srednjega vijeka²¹. More je otvorena cesta za sve gradove i narode koji žive na obali. Tom cestom kolaju vrlo brzo kulturne, vjerske, političke i vojničke vijesti. Tako je i vijest o sv. mučeniku Izidoru mogla stići u Cres vrlo brzo nakon mučeništva.

15 N. Lemessi, *Note storiche...* CHERSO, vol. 1, p. 157, god. 1614–31–VIII.

16 N. Lemessi, *nav. dj.*, vol. 1, god. 1496–2–1 i 1572–2–1, p. 322.

17 N. Lemessi, *nav. dj.*, vol. 1, god. 1543–14–VIII, p. 200.

18 N. Lemessi, *nav. dj.*, vol. 1, god. 1543–14–VIII, p. 200.

19 N. Lemessi, *nav. dj.*, vol. 1, god. 1619–30–V, p. 633 i 1702–15 zogno.

20 Cres, samostan sv. Franje, Arhiv, kodeks A, članovi TR. iz god. 1532.

2. Pomorci su na grčkom jeziku molili litanije u kojima su zazivali svetoga *Sidra iz Hija*. Crešani su preko grčkog jezika upoznali svoga svetoga „Sidra”, a ne preko latinskog „Isidorus” ili mletačkog „Isidoro”²².

3. U svom malom mjestu sagradili su crkvu sv. Izidoru, „Sidru”, u romaničkom stilu, oko 1200. godine²³.

21 *BHG*, kao nota 1.

22 *Analecta Bollandiana*, LXX, 1952, p. 121.

23 Dr. Milan Prelog, *Cres, građevni razvoj jednog malog, starog grada*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Radovi 4, str. 7; Zagreb 1963, A. Mohorovičić *Prikaz primjene specifične interpolacije gotičke konstrukcije svoda u romaničke objekte na području Istre i otoka Cresa*, Ljetopis JAZU 63, Zagreb, 1959, str. 513 i 530.